eriti koguduseõpetajate vastu kreeka-katol.-usust ärataganenute juures vaimulikkude talituste kordasaatmise eest. — Koolimehena oli H.-i tugevaks küljeks kateheetilise õpetusviisi käsitlemine usuõpetuses. Viljakam tegevus kirjanduse põllul sünnib seminarijuhataja ameti pidamise ajal ja usuõpetusliku koolikirjanduse alal. H. sulest on ilmunud: »Luth. Weikene Katekismus walla-koolis«, 3 jagu (1884), määratud vallakooli-õpetajatele õpetamis-abinõuna; »Luth. Weikene Katekismus walla-koolis« kolmes osas, 1884—85 (alama, keskmise ja ülema astme õpilaste tarvis); mõlemad raamatud kuulusid omal ajal metoodilise läbitöötamise suhtes kõige paremate hulka. 1883.—86. a. ilmus H.-i toimetusel koguteos »Kõned laste kasvatamisest ja õpetamisest« 4-s andes, sisaldades kirjutisi H.-ilt eneselt ja teistelt seminari õppejõududelt. 1875. a. avaldas H. Lõuna-Eesti murdes väikese »Laste eddimäne luggemise ramat« ja 1882. a. piiblilugude raamatu; peale selle andis H. välja vaimulikkude laulude kogu »6 Kirikokoori laulo« (1877) ja ühes muusikadirektor Brenner'iga vaimulikkude ja ilmalikkude laulude kogu »Laulu vara« 3-s jaos (I 1877., II 1880., III 1884. a.). Saksa keeles avaldas H. rea kirjutisi kirikukorralduse ja vennastekoguduse küsimuste kohta Ulmanni »Mittheilungen'ites« (eriti 17., 18., 21., 26. köites). Üldlaadilised ja ajaloolised kirjutised: »Die Volksschule in Livland« (1876, II trükis 1909), pikem kokkuvõtlik ülevaade Liivimaa koolide ajaloost; »Die Gegenreformation und die rigasche Domschule« (B. M. 34., lk. 279—93); »Über nationale Erziehung« (1882).

Keussler, Forts., 87; Ulmann, Mitt. 1900, lk. 570, 1909, lk. 309—28; Nordlivl. Ztg 1900, nr. 199, 200, 204; SB GEG 1900, lk. 92; Post. 1900, nr. 197; Ristirahva Pühap. leht 1900, nr. 39; Aus baltischer Geistesarbeit XII (1909), lk. 263—78 (Th. Gaehtgens). *J. K*

HOLLMANN, Rudolf Gustav, sünd. Äksi klk. 23. I 1798. Õppis aa. 1817—20 Tartu ülikoolis, sai a. 1823 Hargla ja 1844 Rõuge kog. õpetajaks. Surn. 21. VII 1858. Kirjutas rea artikleid üksikute sõnade tähenduse ja sõnajuurte kohta. A. 1847 ilmus temalt artikkel (Verh. GEG II, 1) »Ueber die neueste estn. Declinationslehre d. Pastor Ahrens u. Dr. Fählmann«. — H. pooldab Fählmanni seisukohta kui enam selgemat ja otstarbekohasemat, juhtides sealjuures tähelepanu Ahrensi poolt soovitatud 18 deklinatsiooniklassi korralduse segasusele. — Erilist tähelepanu eesti kooli-ajaloos nõuab H.-i poolt »Inland'is« (1847) esitatud parohhiaalkooli plaan.

Napiersky, Pred.-Lex. III; Inl. 1858, lk. 607; Ulmann, Mitt. XV, 405—26; Keussler, Forts. 88. *A. R.*

HOLTER, Abram, sünd. 30. I 1798 Pärnu klk. Sauga talu peremehe pojana, omandas esialgse hariduse oma vanematelt, oli 1815—18 Rosenplänteri (vt.) kasvandik, omandades rahvakooli-õpetajale tarviliku ettevalmistuse. Seejärel on H. Sauga v. Eametsa küla »kirjutuse kooli« õpetaja, mis ametit peab kuni surmani 13. V 1851. — H. on esimene eestikeelse maateaduse käsiraamatu autor (Wennema geograwi I cursus 1821, Dullo kalendri lisa, Caspari maadeõpetuse järele); ühel ajal O. W. Masingiga algatab H. ka esimese eestikeelse rehkendusraamatu väljaandmist (Arwo ehk Rehkendamise eksemplid, Tallinna, 1823, 116 lk.). Esimeste kooliraamatute väljaandmise kõrval on H.-i suurim tähtsus 12 eesti rahvajutu avaldamises (Ehstnische Fabeln, Rosenpl. Beitr. VIII, 120—42). Peale selle on H. avaldanud veel mõningaid tõlketöid (Marri-pu-aia ehhitamissest, Tallinna, 1818, ja Gresseli, Dullo ning Bormi kalendri lisades) ja artikleid Rosenpl. »Beiträge'des« (VIII, 143—44, IX, 142—51, XI, XII, 98—110).

Recke-Napiersky II; Kampmann, E. van. ilukirj., 64—66; Hermann, E. kirj. ajal., 257 j. *E. P*

HOLTZ, Otto Reinhold v., sünd. 21. IV 1757 Keilas, kus ta isa oli õpetaja ja praost. Õppis aa. 1774—78 Greifswaldis ja Tübingenis usuteadust. A. 1780 kutsuti ta Keila isa juurde abiõpetajaks, kuhu ta jäigi pärast isa kohale. H. 1788 sai H. konsistooriumi liikmeks ja a. 1800 Lääne-Harjumaa praostiks. A. 1812 määrati ta komisjoni liikmeks, mis välja töötas 1816. a. maksma pandud talurahva seaduse eelnõu. 1819. a. kutsuti H. Eestimaa rahvakoolide asutamise komisjoni. Suri 28. IV 1828. — H.-i tegevus kirjamehena on teiste tema-aegsete (Luce, Winkler, Frey j. t.) omast palju intensiivsem ja viljakam. Ka on ta tegevusala õige mitmekülgne ja laialdane. Tema tõlgitud on järgmised seadused, mis anti Eestimaa talurahvale aa. 1802—17: »Iggaüks . . .« (1802, esimene regulatiiv eesti talupoegadele), »Eestima Tallorahwa Seädus« (1805), »Eestima Tallorahwa Kohto-Seädus ehk Wallakohto Kässoramat« (1805), »Eestima Tallorahwa Seädmissed« (1816), »Eestima Tallorahwa Kohto-Seädus ehk Walla-kohto Kässoramat« (1817). Peale selle on H. tõlkinud kaks arstiteaduslikku raamatut eesti keelde: »Lühhikenne öppetus nende abbiks, kes näitwad surnud ollewad ja ommeti weel ellawad« (1811) ja »Lühhikenne öppetus Eestima Tallorahwa Ämmadele« (1812).